

Рекомендації щодо проведення реформ у сфері спорту

Рекомендації експертів громадянського суспільства, надані в робочих групах при Національній раді відновлення України

Закон України «[Про фізичну культуру і спорт](#)» (ухвалений у 1994 році, з того часу не зазнав кардинальних змін) визначає основні засади системи управління спортом, проте, явно чи неявно, наслідує радянську модель управління. Україна успадкувала від радянського спорту найгірше: відсутність демократичних процедур, зарегульованість, централізоване ухвалення рішень, неефективне управління фінансами й обмежені інструменти фінансування, слабкий волонтерський рух, а максимальний результат важливіший за загальне благо та гармонійний розвиток кожної особистості. Усі ці спортивно-радянські нарративи насаджувалися впродовж 30 років незалежності, зокрема і з сусідньої росії.

Окрім того, нереформоване Міністерство молоді та спорту України не є центром формування державної політики у сфері спорту, а виконує здебільшого адміністративні та бухгалтерські функції, забезпечуючи відрядження та екіпірування національних збірних команд України. По суті в Україні відсутній державний орган, який би системно займався формуванням державної політики у сфері спорту, розробкою комплексних програм, накопиченням даних та аналітикою. Для успішного відновлення країни необхідно забезпечити координацію між охороною здоров'я, освітою, спортом та обороною на міністерському рівні.

Радянські моделі керування та фінансування спорту, створені для планової економіки, уже не працюють. Це призвело до системного занепаду українського спорту. Попри те, що державне фінансування спорту останнім часом щорічно зростало, кількість залучених у систему занять спортом українців не збільшується. Згідно з моніторингом Міністерства молоді та спорту України, проведеним у 2020 році, тільки 17 % населення України віком від 18 років займалося фізичною активністю і спортом, тоді як у Європі цей показник у середньому 40 %. Війна лише поглибила системну кризу.

Вихід з кризи буде залежати від консолідації суспільства та переосмислення місця спорту в житті кожного українця.

Реформування українського спорту є однією з умов успішного відновлення України:

- для укріплення демократії та розвитку громадянського суспільства;
- для боротьби з корупцією через децентралізацію управління спорту;
- для збільшення частки економічно активного населення.

Тож яка ціль спорту в Україні?

«Біла книга спорту» Європейського Союзу (ЄС) визначає спорт як зростаюче соціальне та економічне явище, що робить важливий внесок у досягнення стратегічних цілей ЄС — солідарності та процвітання. Спорт розвиває такі важливі цінності, як командний дух, солідарність, толерантність і чесна гра, сприяючи особистому розвитку та самореалізації. Він також впливає на суспільний внесок громадян ЄС й активну громадянську позицію.

Україна має свою специфіку, але першочерговим завданням у післявоєнний період має стати якнайшвидша інтеграція європейського законодавства та практик в український спорт. Вносити зміни в актуальний Закон України «Про фізичну культуру та спорт», зважаючи на їхній масштаб, недоцільно. Потрібно розробити новий консенсусний документ, що ґрунтується на європейських принципах й узгоджений з українським суспільством. У ньому

функції спорту повинні узгоджуватися з Lisbon Treaty, а саме зосереджуватися на соціальній ролі спорту в суспільстві, його економічному вимірі та організації.

Основоположні документи, на які ми спиралися, готуючи пропозиції, — це документи, у яких закладені фундаментальні зміни для євроінтеграції українського спорту і його відбудови в післявоєнний період:

- White Paper on sport 2007 and Action Plan;
- Lisbon Treaty 2009, Article 165;
- Developing the European Dimension in Sport, 2011 (The European Commission);
- EU Work Plan for Sport (2021–2024).

За даними UNICEF, більше ніж 60 % українських дітей були вимушені покинути місце свого проживання, серед них щонайменше 2 000 000 виїхали за межі України. Зруйновано або пошкоджено понад 1 000 навчальних закладів зі спортивними залами, щонайменше 73 спортивні об'єкти.

Вихід з кризи можливий, якщо формувати зміни, спираючись на чотири основні аспекти:

- ЕКОНОМІЧНИЙ: падіння ВВП і необхідність розширення інструментів залучення ресурсів у спорт;
- СОЦІАЛЬНИЙ: відтік дітей / тренерів / економічно активного населення і створення інструментів для стимулювання їх повернення в Україну, у т. ч. через спорт;
- ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ: зарегульованість, відсутність демократичних підходів і підтримки низових ініціатив;
- БЕЗПЕКОВИЙ: безпека країни.

Дослідження, проведене «Інститутом майбутнього України» спільно з «U.Sport», показує мультиплікаційний ефект від інвестицій у фізичну активність українців: кожен долар США інвестицій у фізичну активність й аматорський спорт приносить 15 дол. США доходу у вигляді додаткового ВВП і 5 дол. США — у вигляді надходжень до бюджету України. Дотримання встановленого ВООЗ мінімального рівня фізичної активності збільшує продуктивність праці на величину, еквівалентну п'яти робочим дням у році. Це пов'язано з поліпшенням фізичного й психічного здоров'я, способу життя (наприклад, покращення якості сну) і навіть більшим залученням до роботи. Окрім того, спорт ефективний антидепресант.

Саме тому кожна інвестована державою гривня в післявоєнний період має бути направлена на ті програми, які дозволять найбільш ефективно вплинути на перезапуск системи та економіки, розірве корупційні зв'язки й паралельно з відновленням запустить фундаментальні реформи. Україна має максимально використовувати спорт як інструмент для відновлення та єднання країни.

Розділ 1. Рекомендації громадянського суспільства щодо дій влади під час війни

ЕТАП КРИЗОВИЙ

Мобілізація, моніторинг, дослідження впливу війни на галузь, вивчення досвіду країн ЄС та формування перехідної моделі

- **Продовжувати мобілізацію світової спільноти через інструменти спорту**

Обґрунтування: у перші дні повномасштабного вторгнення росії в Україну спортивна громадськість запустила низку публічних акцій із закликом недопущення російських спортсменів і команд до міжнародних змагань. Наразі спортивним федераціям росії

призупинили членство в міжнародних структурах, скасовано більшість міжнародних змагань і турнірів на території країни-агресора, а національні збірні відсторонені від змагань. Це стало досить потужним ударом для російського спорту, який завжди використовувався як рупор пропаганди. Проте міжнародна спортивна спільнота починає втомлюватися від українського питання, і наше завдання — продовжувати тиск і не допустити зняття санкцій з агресора.

Також велике значення для відновлення країни в умовах повномасштабної війни має залучення міжнародної допомоги через українських лідерів спорту, провідні федерації та клуби. В умовах катастрофічного падіння ВВП і великої кількості руйнувань вони є містком, через який надходить фінансова та гуманітарна допомога, доноситься правда про те, що відбувається в Україні. Це своєрідна частина фронту, яку теж необхідно координувати та всіляко сприяти.

- **Стимулювати населення до регулярної фізичної активності та занять спортом через підтримку низових ініціатив (швидкий запуск національних програм)**

Обґрунтування: важливим фактором в умовах війни є те, що галузь спорту в частині регулярної фізичної активності не може зупинитися, і завдання держави — сприяти максимальному залученню всіх верств населення в регіонах, де не ведуться активні бойові дії, до регулярних занять спортом. Експериментальні спостереження показують, що фізичні вправи зменшують реакцію організму на стрес у людей з будь-яким рівнем фізичної підготовки. Соціалізація людей з інвалідністю, військових, ВПО через масовий спорт і фізичну активність, а особливо дітей, дуже недооцінена. Тому зараз надзвичайно важлива фінансова та інституційна підтримка низових ініціатив (grassroots), які з'являються навіть в умовах війни, надання безперешкодного доступу до комунальної та державної спортивної інфраструктури через швидку розробку і впровадження відповідних національних та регіональних програм, запуск інформаційно-просвітницької кампанії про переваги спорту і регулярної фізичної активності в боротьбі зі стресом та тривожністю (СОЦІАЛЬНИЙ).

- **Переорієнтувати спортивну інфраструктуру та інституції для підвищення рівня довоєнної підготовки населення в частині фізичної підготовки**

Обґрунтування: фізична підготовка є важливою складовою довоєнної підготовки. Враховуючи той факт, що нікому не відомо, скільки триватиме війна, на перший план виходить довоєнна підготовка населення в тилу. Спорт має величезну розгалужену структуру та інфраструктуру (у тому числі і військового спрямування), яка має бути переорієнтована на підвищення фізичної підготовки всього населення, допомогу підготовки армії. Це має стати складовою обороноздатності країни під час повномасштабного вторгнення росії та в післявоєнний період, коли країні доведеться жити під постійною загрозою. Таке масове залучення до фізичної підготовки може стати інструментом психологічного розвантаження з огляду на позитивний вплив регулярної фізичної активності на самопочуття та психоемоційний стан людини (БЕЗПЕКОВИЙ).

- **Вивчити досвід європейських країн та підготувати законодавчу базу для узгодження сфери фізичної культури та спорту зі стандартами ЄС**

Обґрунтування: з огляду на євроінтеграційні прагнення України для напрацювання нової ефективної моделі розвитку спорту необхідно вивчити досвід європейських країн, а особливо сусідньої Польщі, що за короткий період досягла значних результатів, та Естонії, що вже пройшла схожий шлях. Дослідити основні вектори та завдання «Білої книги спорту» ЄС і чинних програм ЄС. Зокрема, ЄС стурбований трьома аспектами: суспільна роль спорту, його економічний вимір, політична та правова база спортивного сектору.

Необхідна адаптація законодавства України й перехід від парадигми «держава керує спортом» до «спорт — частина громадянського суспільства, і держава всіляко сприяє його розвитку». Це дуже важливо, адже всі 30 років незалежності ми залишалися фактично в радянській системі спорту, намагаючись вбудувати в неї елементи ринкової економіки. Але це неможливо. Лише кардинальні зміни законодавства про фізичну культуру та спорт можуть ефективно запустити систему спорту в повоєнний період. Тому цей час необхідно використати для внесення необхідних змін до законодавства та відповідних нормативно-правових актів для перезапуску системи фізичної культури та спорту в післявоєнний період (ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ).

- **Спростити процедури для фінансування проєктів громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування (федерацій та клубів)**

Обґрунтування: в умовах війни особливо важливо забезпечити максимальну підтримку ефективних ініціатив / проєктів, що неможливо без спрощення процедур фінансування (за прикладом тих, які діють у ЄС, де не казначейство, а спортивна спільнота зацікавлена в максимальній ефективності проєктів), розширення дозволених витрат у межах проєктів (у тому числі й інституційної підтримки), впровадження електронного проведення конкурсів, створення реальних процедур моніторингу та звітування. Це важливо зробити як на рівні міністерства, так і муніципалітетів і громад. Зараз багато ініціатив надають фізкультурно-спортивні послуги для дітей та дорослих на волонтерських засадах, і їх фінансова підтримка в майбутньому стане основою розвитку спорту в Україні як частини громадянського суспільства і волонтерського руху (СОЦІАЛЬНИЙ та ЕКОНОМІЧНИЙ).

- **Продовжувати підтримку проведення навчально-тренувальних зборів і участь у спортивних змаганнях на території України та за її межами**

Обґрунтування: оскільки нікому не відомо, як довго триватимуть бойові дії, важливо продовжити практику проведення навчально-тренувальних зборів та участь у змаганнях спортсменів за межами України у співпраці з місцевими федераціями та клубами, які могли б узяти на себе частину витрат за перебування українських спортсменів, а українським федераціям з видів спорту максимально залучати спонсорську допомогу. Окрім того, необхідно розробити чіткий безпечний механізм відновлення підготовки спортсменів, проведення спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів у відносно безпечних регіонах України, і це стосується не лише національних збірних команд (СОЦІАЛЬНИЙ).

- **Спростити процедури надання доступу до будь-якої спортивної інфраструктури та децентралізувати ухвалення рішень до рівня громад, муніципалітетів**

Обґрунтування: надання спрощеного доступу до об'єктів спортивної інфраструктури (у тому числі шкільної) значно підвищить рівень залучення населення до регулярних занять спортом, стимулюватиме працевлаштування тренерів і допоможе налагодити нові зв'язки в умовах, що склалися. Не всі державні та муніципальні об'єкти спортивної інфраструктури відновили свою роботу, деякі зачинені через активні бойові дії або працюють як тимчасові притулки для ВПО, але більшість не використовується через перестороги та відсутність «дозволу зверху». Громади на місцях можуть вирішувати, чи відновлювати роботу таких об'єктів, на яких умовах дозволяти користування, самостійно оцінивши, наскільки вони безпечні та чи обладнані бомбосховищем. Так само громади й муніципалітети можуть самостійно вирішувати, чи дозволяти проводити спортивні змагання, фізкультурно-оздоровчі заходи, навчально-тренувальні збори з урахуванням безпекового компонента (ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ).

- **Провести оцінювання зруйнованої та пошкодженої спортивної інфраструктури (усіх підпорядкувань) та розробити алгоритм пріоритетності відновлення**

Обґрунтування: почати відновлення необхідно зі шкільної інфраструктури, оскільки це саме те місце, де можна привчити дітей займатися фізичною активністю і сформувати культуру здорового способу життя. Відновлення навчального процесу і якісних уроків фізичного виховання мають стати в пріоритеті. Вчасно проведений аналіз пошкоджень, кількісного складу населення в регіонах і розроблений алгоритм пріоритетності відновлення об'єктів спортивної інфраструктури дозволять швидше та якісніше запустити процес відновлення об'єктів спортивної інфраструктури.

Практика «залатування дірок» без переосмислення функції має закінчитися. Відновлення спортивних залів, збудованих за стандартами СРСР і ДБН 1989–1997 рр., неприйнятне в сучасній Україні.

В усіх шкільних об'єктах спортивної інфраструктури, які будуть відновлюватися з нуля або підлягати реконструкції, мають бути передбачені умови для комбінованої експлуатації шкільних залів (школярі, студенти, батьки, жителі громади). У маленьких містах спортивні зали повинні бути прибудовані до школи і мати два входи — для школярів і для жителів міста. У великих містах доцільно будувати поруч зі школою спортивний комплекс, що має форму окремого підприємства (належить муніципалітету, а не ДЮСШ, ШВСМ тощо). Шкільні зали в нових школах обов'язково повинні мати сучасні роздягальні, трибуни, систему освітлення, аудіосупровід тренувань і змагань, вентиляцію, Wi-Fi, а також систему електронного доступу та обліку всіх, хто займається. Забезпечувати рівні можливості для експлуатації приватних і муніципальних спортивних центрів (зрівняти умови для спортивних клубів та ДЮСШ).

Щодо будівництва й реконструкції спортивних споруд, то держава має перейти на будівництво таких споруд відповідно до прогнозування споживчого попиту на види спорту й активності в кожному конкретному регіоні, у тому числі з урахуванням географічних і кліматичних особливостей регіону (ЕКОНОМІЧНИЙ).

- **Провести дослідження впливу війни на галузь спорту**

Обґрунтування: уся галузь спорту має перейти на ухвалення рішень лише на основі даних. З огляду на дефіцит бюджету і воєнний стан державні органи та органи місцевого самоврядування повинні особливо уважно ставитися до спрямування бюджетних коштів і пріоритетизації програм державного фінансування. Саме тому без ґрунтовного аналізу того, як і в яких сферах війна вплинула на галузь, неможливо визначити найбільш ефективні програми, що допоможуть розвивати спорт після війни (ЕКОНОМІЧНИЙ та СОЦІАЛЬНИЙ).

Розділ 2. Рекомендації щодо відновлення України після завершення війни

ЕТАП ФУНДАМЕНТУВАННЯ

Відхід від «паліативної допомоги» до запуску комплексних програм, проектного підходу у фінансуванні організацій і інституційної підтримки суб'єктів фізичної культури та спорту

- **Законодавчо закріпити, що громадянське суспільство є основою української моделі спорту, де держава не управляє спортом, а всіляко сприяє його розвитку через реалізацію довгострокових програм і стратегій, з чітко визначеними КРІ, у тому числі і у сфері освіти (ПЕРЕДАЧА УПРАВЛІНСЬКИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ВІД ДЕРЖАВИ, ОКРІМ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ)**

Обґрунтування: наразі держава фактично керує спортом на всіх рівнях, що на пряму суперечить Олімпійській хартії. Найкращим рішенням, що стане бустером для розвитку

всього спорту, має стати передача від держави всіх повноважень з управління спортом відповідним федераціям з видів спорту (об'єднанням клубів) і перехід на клубну систему, основою якої є громадські спортивні клуби (громадські організації, створені громадянами для реалізації своїх прав та свобод). Саме такий підхід лежить в основі системи спорту більшості європейських країн. Такі клуби своєю чергою — основа федерацій з видів спорту і напряду впливають на розвиток свого виду спорту. Розвиток спорту через спортивні федерації та клуби найбільш органічний і характеризується не обмеженим дефолтним державним фінансуванням, а навпаки — стимулювальним і гнучким, дозволяє організаціям конкурувати й залучати додаткове спонсорське фінансування та волонтерів. Держава ж залишає за собою функцію формування державної політики, координації та моніторингу через профільні директори чи агентства.

Зокрема, Lisbon Treaty передбачає спрямування зусиль держави на розвиток європейського виміру в спорті, сприяючи справедливості та відкритості у спортивних змаганнях та співпраці між органами, відповідальними за спорт, а також захищаючи фізичну та моральну недоторканність спортсменів і спортсменок, особливо наймолодших спортсменів і спортсменок.

Окрім того, фізична культура в школах і студентський спорт мають бути переосмислені і включати інструменти розвитку через позашкільне навчання дітей, запровадження практики створення шкільних спортивних клубів, студентських клубів, які будуть об'єднані багаторівневою системою змагань (ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ та БЕЗПЕКОВИЙ).

- **Визнати на державному рівні важливість залучення українців до регулярної фізичної активності (здоров'я нації) на рівні зі спортом вищих досягнень (створення Physical Activity Guideline, комплексних програм)**

Обґрунтування: 95 % бюджетних коштів спрямовується на професійний спорт, оскільки Міністерство молоді і спорту України, спортивні федерації орієнтовані на спорт вищих досягнень і на кількість медалей на змаганнях. Внаслідок цього недофінансовується аматорський спорт. Поряд зі слабкою популяризацією масового спорту це призводить до того, що фізична активність українців залишається однією з найнижчих у Європі. Тому поява програм, що стимулюватимуть розвиток масового спорту та фізичної активності на рівні зі спортом вищих досягнень, у парадигмі державної політики вкрай важлива. Надзвичайно низький рівень фізичної активності українців негативно впливає не лише на фізичне та психічне здоров'я й добробут, а й безпосередньо на економіку України.

По-перше, спорт корисний для здоров'я, як наслідок, людина менше відсутня на роботі у зв'язку з хворобами, поганим фізичним і психоемоційним самопочуттям.

По-друге, спорт сприяє скороченню презентеїзму через вплив фізичної активності на психічне здоров'я (спорт як антидепресант).

Фізична активність й аматорський спорт можуть стати драйвером економічного зростання як завдяки створенню нових ланцюжків доданої вартості — споживання і виробництва товарів та послуг, будівництва та модернізації об'єктів спортивної інфраструктури, так і підвищенню продуктивності праці й збільшенню тривалості життя. Кращі економічні умови своєю чергою стануть фундаментом для вищого рівня і якості життя населення, зокрема більшого психологічного комфорту, відчуття щастя й можливості реалізувати свій потенціал у житті (СОЦІАЛЬНИЙ та ЕКОНОМІЧНИЙ).

- **Збільшити ефективність використання бюджетних коштів у спорті через запуск 3–4-річних програм на центральному та місцевому рівнях, зі щорічним моніторингом та аналізом досягнутих результатів**

Обґрунтування: у післявоєнний період обмеженого фінансування кожна гривня, направлена на спорт, має бути підкріплена виконанням певного КРІ — кількісного та якісного. Країна має відійти від дефолтного фінансування та корупційних схем, чітко визначити пріоритети і встановити прозорі критерії бюджетного фінансування. Важливо запровадити прозорі механізми державної фінансової підтримки спорту, відстежування частки державного фінансування від загальної суми інвестицій і аналіз досягнутих результатів виконання програм.

Запуск нових багаторічних програм фінансування галузі фізичної культури та спорту на всіх рівнях, зі щорічним моніторингом результатів, стимулювання до залучення співфінансування, залучення волонтерів допоможе максимально підвищити ефективність використання коштів. Така підтримка може здійснюватися через створений Фонд активної нації або іншу гнучку структуру з незалежним керівництвом, обраним на конкурс, де на відкритій платформі, у конкурентному середовищі організації фізкультурно-спортивного спрямування будуть отримувати фінансування на власні проєкти й програми.

Наразі управління фінансуванням неефективне: 95 % бюджетних коштів спрямовується на професійний спорт, оскільки Міністерство молоді та спорту України, спортивні федерації орієнтовані на спорт вищих досягнень і на кількість медалей на змаганнях. Унаслідок цього недофінансовується аматорський спорт. Поряд зі слабкою популяризацією масового спорту це призводить до того, що фізична активність українців залишається однією з найнижчих у Європі і страждає селекція молодих спортсменів. Для розв'язання цієї проблеми необхідна інституційна реформа спорту з акцентом на створенні в Україні 15 000–20 000 некомерційних спортивних клубів. Наявність широкої мережі аматорських клубів дозволить реалізувати амбіції щодо збільшення частки фінансування аматорського спорту та кращої селекції молодих талантів для олімпійського та професійного спорту.

Загалом разом з тіньовим ринком Україна витрачає на спорт значно більше, ніж середньостатистична країна Європи, але середньостатистичний українець отримує значно гірші можливості, інфраструктуру та рівень спортивного навчання й сервісу (ЕКОНОМІЧНИЙ та БЕЗПЕКОВИЙ).

- **Інфраструктура спорту України — невіддільна частина світової інфраструктури**

Обґрунтування: наявна модель будівництва інфраструктури спорту в Україні — неефективна. Окрім того, Міністерство молоді та спорту України не є суб'єктом формування політики в спорті. У теперішній системі повністю відсутні конкурентні стратегії та програми; суб'єкт, який ставить завдання (замовник); суб'єкт, який відповідає за централізоване планування, розробку, управління та реалізацію; диверсифіковані джерела фінансування; механізми, які гарантують якісний результат (застарілі ДБН, система розробки проєктів та програм, система відбору виконавців, умови та гарантії фінансування, система контролю); наявно багато довгобудів та призупиненого будівництва; пасивна роль федерацій при проєктуванні та експлуатації об'єктів.

Існують великі ризики, що спортивна інфраструктура в повоєнний час буде відновлюватися хаотично, без оцінювання потреб і переосмислення ролі та завдань спорту в суспільстві. Це своєю чергою призведе до неефективного використання обмежених фінансових ресурсів, у тому числі міжнародної допомоги. Тому дуже важливо провести інвентаризацію / аудит стану та розробити стратегію.

У разі будівництва / реконструкції нова спортивна інфраструктура має створюватися лише за європейськими стандартами, з максимальним залученням інвестицій, у сприятливих умовах для державно-приватного партнерства.

Першочерговою є розробка національної стратегії розвитку спортивної інфраструктури України та двох програм будівництва інфраструктури, з акцентом на якнайшвидше відновлення спортивної інфраструктури для здоров'я нації в повоєнний період:

№ 1 — ЗДОРОВ'Я: дворові майданчики, міська інфраструктура (бігові та велодоріжки), шкільні зали та стадіони, спортивні споруди для місцевих та регіональних змагань, фітнес-центри, реабілітаційні центри;

№ 2 — ПРЕСТИЖ: тренувальні центри для збірних команд, спортивні споруди для національних змагань, спортивні споруди для міжнародних змагань.

Далі — зміна державних процедур для ефективною реалізації програм і проєктів стратегії, розробка програм підготовки персоналу для експлуатації майбутніх спортивних споруд. Передача спортивної інфраструктури, що належить ДЮСШ та ШВСМ, в управління керуючих компаній і відповідних комунальних / державних підприємств (ОРГАНІЗАЦІЙНА та ЕКОНОМІЧНА).

- **Запустити «ДІЯ.СПОРТ»**

Обґрунтування: запуск клубної системи неможливий без спрощення процедур, звітності та обліку суб'єктів й об'єктів фізичної культури та спорту. Сусідня Польща має понад 20 000 спортивних клубів, Німеччина — 70 000. Україна має поставити собі мету стимулювати відкриття щонайменше 10 000 спортивних клубів (громадських організацій) до 2025 року, у яких займатиметься щонайменше 1 млн українців. Саме тому необхідний цифровий інструмент, що дозволить «відкрити спортивний клуб у два кліки» і прозвітувати про це місцевому органу влади, створити екосистему з реєстрацією всіх бенефіціарів — федерацій, клубів, тренерів, спортсменів, дітей з фіксацією їхнього статусу та зв'язків тощо. У результаті це дозволить реалізувати програму «гроші ходять за спортивною послугою» для дітей і спортсменів, перезапустивши всю систему фізичної культури та спорту, адже кожний зможе обирати, де займатися спортом, фіксувати таланти та надавати цільове фінансування (ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ).

- **Узгодити українське законодавство зі стандартами ЄС**

Обґрунтування: ми йдемо до ЄС і маємо прийняти європейські принципи та закони щодо спорту, остаточно прибрати комуністичну спадщину, перейти на клубну систему й розвивати вільну демократичну спортивну Україну.

«Біла книга спорту» ЄС передбачає низку цілей, зокрема: підвищення ролі спорту в суспільстві, зміцнення здоров'я населення за допомогою фізичної активності, активізація волонтерської діяльності, підвищення економічного виміру спорту та вільного пересування гравців, боротьба з допінгом, корупцією та відмиванням коштів, контроль прав медіа.

Саме тому після ухвалення нового закону про спорт необхідно внести зміни до нормативно-правової бази на всіх рівнях. Важливо це зробити швидко та якісно вже у перший повоєнний рік. Зокрема, державна інституція, що буде відповідати за формування політики у сфері спорту, має виконувати координаційну функцію між усіма державними структурами, на всіх рівнях, у повноваження яких входить розвиток фізичної культури та спорту у будь-якому прояві (ОРГАНІЗАЦІЙНА).

- **Збільшити частку волонтерства у сфері фізичної культури та спорту**

Обґрунтування: залучення волонтерів у спорті надзвичайно високе в Європі, а економічний вплив такої діяльності вкрай недооцінений в Україні. Волонтерський рух у спорті слабо захищений і мало організований в Україні, зазвичай це прояв ініціативи батьків. У ЄС

навпаки волонтерство є однією з основ спорту, оскільки допомагає розвивати громадянське суспільство й низові ініціативи, виховувати проактивних громадян, що схильні до солідарності та емпатії. Після закінчення війни велика кількість українців продовжить займатися волонтерською діяльністю, і сфера спорту може скористатися цим і залучити більшу кількість волонтерів, при цьому дати можливість тим, хто хоче допомагати, реалізувати себе в спорті в такій ролі (СОЦІАЛЬНА).

- **Запровадити фінансові стимули (для українців, роботодавців, бізнесу) інвестувати та надавати допомогу організаціям фізкультурно-спортивного спрямування**

Обґрунтування: запровадження інструмента філантропії та програми фінансових стимулів дозволить частково звільнити роботодавців від податків, якщо вони стимулюють своїх співробітників займатися спортом, а українців підтримувати спортивні клуби, у яких вони беруть участь. У такому випадку страхові компанії матимуть сенс стимулювати своїх клієнтів вести більш здоровий спосіб життя й підвищувати рівень фізичної активності, щоб мінімізувати страхові виплати.

Якщо держава буде заохочувати людей за превентивний підхід і профілактику, це дозволить значно знизити навантаження на державну систему охорони здоров'я.

Роботодавці розуміють, що загальний результат багато в чому залежить від фізичного та психоемоційного стану співробітників, а це те, на що безпосередньо впливають заняття спортом і фізична активність. Заняття аматорським спортом часто стають середовищем для соціалізації та обміну контактами тощо.

Впроваджуючи корпоративні програми зміцнення й профілактики здоров'я, роботодавці розв'язують відразу кілька завдань: підвищення продуктивності праці; мотивації і лояльності співробітників; привабливості HR-бренду; формування відповідальної корпоративної культури (ЕКОНОМІЧНИЙ).

- **Підвищити рівень фізичної підготовки громадян в умовах перманентної загрози й інтегрувати підготовку війська на стандарти НАТО**

Обґрунтування: високий рівень фізичної підготовки населення критичний для країни, що перебуває під постійною загрозою війни. Тому в післявоєнний період країна має приділяти велику увагу високому рівню фізичної підготовки населення, його інтеграції в життя українців, що дозволить постійно тримати високий рівень фізичної підготовки потенційних резервістів, приділяти достатню увагу реабілітації ветеранів війни.

Окрім того, система оборони та внутрішніх справ має свою систему підготовки, яка здебільшого дісталася у спадок від СРСР. На нашу думку, структурні підрозділи Міністерства оборони України та Міністерства внутрішніх справ України, що відповідають за фізичну підготовку армії та спорт, також мають бути реформовані відповідно до стандартів НАТО. Потрібна цілісна система з єдиним центром координації та управління у сфері армійського спорту, для потреб якої можуть залучатися цивільні тренери та інструктори, а також цивільна спортивна інфраструктура (БЕЗПЕКОВИЙ).

- **Використовувати спорт для інтеграції ВПО, людей з інвалідністю, ветеранів війни**

Обґрунтування: спорт вкрай недооцінений інструмент інтеграції ВПО, військових ветеранів і людей з інвалідністю. Вразливі групи не мають бути штучно сегреговані, а їх реабілітація і залучення до фізичної активності повинні інтегруватися в єдину нову українську систему спорту. Усі державні / місцеві програми мають враховувати компонент інтеграції вразливих

груп і стимулювати навіть приватні ініціативи створювати умови для занять таких груп. Щодо спортивної інфраструктури, то 100 % залів і майданчиків мають бути адаптовані для занять людей з інвалідністю. Це і є одна з основних соціальних ролей спорту (СОЦІАЛЬНИЙ).

- **Забезпечити чесний і чистий спорт без насильства та допінгу, перехід усього спорту на LTAD-стандарт**

Обґрунтування: нульова толерантність суспільства до допінгу, шахрайства та насильства — життєво необхідні для України. Це потрібно плекати з дитинства, рівна конкуренція й повага до чесної гри мають стати національною ідеєю українців. Адже держава, яка проявила надзвичайний героїзм у кривавій війні проти агресора, а також найвищий рівень самоорганізації, не може входити в трійку країн світу (разом з росією та білоруссю) за кількістю відібраних медалей через звинувачення у вживанні допінгу, у п'ятірку за позитивними пробами серед усіх країн світу, регулярно переживати скандали зі звинуваченнями в дитячому насильстві й практикувати підміну дитячих документів для перемоги команди. Це стосується і масового спорту, коли в погоні за особистими результатами використовуються препарати, які відверто шкодять людині, і це ніяк не контролюється.

Окрім ухвалення необхідних законів для посилення боротьби з допінгом, договірними матчами та дитячим насильством, одним з фундаментальних кроків є розробка та затвердження програми довгострокового розвитку у спорті і фізичній активності (LTAD) для України (ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ та БЕЗПЕКОВИЙ).

- **Впровадити Національну рамку кваліфікацій у спорті в Україні, що відповідають The European Qualifications Framework for lifelong learning (EQF)**

Обґрунтування: перехід до європейських стандартів підготовки кадрів у спорті з різними рівнями, що дозволить інтегрувати галузь у європейську спортивну сім'ю, спростить і впорядкує процедури й зробить кваліфікації більш читабельними та зрозумілими в різних країнах і системах. Це важливо для підтримки транскордонної мобільності учнів і працівників, а також навчання протягом усього життя в Європі (ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ).

- **Створити методологію оцінювання впливу спорту та фізичної активності на економіку України**

Обґрунтування: в Україні вже проводилися схожі дослідження, зокрема «U.Sport» та «FitnessConnect», але вкрай важливо зробити їх системними, за однією методологією та використовувати отримані дані під час розробки й доопрацювання державних програм і стратегій (ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ).

Розділ 3. Рекомендації щодо розвитку України в стратегічній перспективі до 2030 року

(Реалізація цього етапу залежить від впровадження рекомендацій, наданих на етапах 1 та 2. Рекомендації мають бути актуалізовані після закінчення попередніх етапів)

ЕТАП ВПРОВАДЖЕННЯ

Українська модель спорту інтегрована в європейську систему і є невіддільною частиною економіки України:

- що чотири роки готується та ухвалюється план дій з моніторингом виконання та досягнення поставлених цілей;

- спорт у системі Збройних Сил України — у першу чергу інструмент підготовки боєздатності армії та її резерву;
- повна синхронізація з європейськими стандартами та програмами;
- впроваджені цільові програми за такими напрямками: діти, фізична активність, спорт, спортивна інфраструктура, підтримка низових ініціатив тощо, а також поетапний моніторинг ефективності їх виконання;
- клубна система розвивається і драйвить розвиток спорту та економіки;
- федерації стали демократичними самодостатніми структурами, які отримують фінансову допомогу від держави відповідно до затверджених критеріїв та пріоритетів;
- профільне міністерство виконує свої основні функції — формування політики у сфері спорту, моніторингу та координації;
- відстежується фінансова підтримка низових ініціатив і їхній вплив на залучення українців до фізичної активності та спорту, розвиток громадянського суспільства та волонтерства, економіки;
- моніторинг рівня фізичної активності українців входить у регулярний звіт Eurobarometer;
- в Україні в межах затверджених програм за бюджетні кошти будується публічно доступна спортивна інфраструктура за таким принципом: у першу чергу для громади і після вивчення попиту потенційних споживачів. Центри олімпійської підготовки (ЦОП) за видами спорту об'єднані з інфраструктурою для змагань, а нові багатофункціональні комплекси з'являються за приватної ініціативи у співпраці з органами місцевого самоврядування. Працює механізм державно-приватного партнерства;
- нова і відновлена шкільна спортивна інфраструктура. У маленьких містах спортивні зали прибудовані до школи і мають два входи — для школярів і для жителів міста. У великих містах поруч зі школою будуються спортивні комплекси, що мають форму окремого підприємства. Під реконструкцією шкільних спортивних залів розуміється будівництво сучасних роздягалень, мінімальних трибун, систем освітлення, вентиляції, Wi-Fi, аудіосистем;
- українська спортивна освіта відповідає The European Qualifications Framework for lifelong learning (EQF) і визнається в більшості країн світу;
- в Україні функціонує повноцінна система збору інформації про функціонування спортивної інфраструктури зі щорічними звітами, які містять не лише кількісні показники, а і якісні, стан спортивної інфраструктури, її завантаженість, попит, наявність необхідних умов для занять різними видами спорту (обладнання, інвентар);
- урок фізичного виховання в школах зазнав кардинальних змін і є інструментом розрядки для дітей, активної гри, отримання життєво необхідних навичок (наприклад, навчання плавати, що може врятувати не одне життя);
- велика увага приділяється позашкільному розвитку дітей через спортивні клуби при школах, створено щонайменше 10 000 шкільних спортивних клубів, які об'єднані системою місцевих шкільних ліг, та ж ситуація зі студентськими лігами;
- Україна досягла середньоєвропейського рівня фізичної активності населення, що підтверджено дослідженнями Eurobarometer, — 40 %;
- представники українських федерацій з видів спорту входять у правління європейських і світових федерацій;
- системи спорту, освіти, охорони здоров'я та оборони синхронізовані, існує один координаційний центр, що забезпечує чітку взаємодію;
- впроваджена дієва комунікаційна стратегія, яка мотивує і прищеплює культуру занять спортом та фізичною активністю українцям.

**Розробники: група експертів першого українського аналітичного центру в спорті
«U.Sport»**

Рекомендації підготовлені в межах проекту Коаліції Реанімаційний Пакет Реформ «Посилення громадянського суспільства України в процесі прийняття рішень», який фінансується Ініціативою «Ініціатива секторальної підтримки громадянського суспільства України», що реалізується ICAP Єднання у консорціумі з Українським незалежним центром політичних досліджень (УНЦПД) та Центром демократії та верховенства права (ЦЕДЕМ) завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст рекомендацій не обов'язково відображає погляди ICAP Єднання, погляди Агентства США з міжнародного розвитку або Уряду США.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

